

Over smaak valt te twisten

In tegenstelling tot wat de oude doodoener zegt, valt over smaak wel degelijk te twisten, mits je de grenzen kent waarbinnen discussiëren over kunst zinvol is.

Robert Kromhof

Jenny Holzer, Installatie, 1990, Biennale Venetië

Soms vergeten we dat de taal slechts een abstractie is van de werkelijkheid.

Schoonheid bijvoorbeeld bestond oorspronkelijk slechts als bijvoeglijk naamwoord, zoals in 'de schone jonkvrouw', maar is ook een zelfstandig naamwoord geworden. Schoonheid is in zijn algemeenheid een leeg begrip, waarover men niets kan zeggen; wel over schoonheid in relatie tot een object. De Romeinse bouwmeester Vitruvius (80 voor Christus) maakte die fout toen hij *venustas* (schoonheid) opstelde als één van de universele principes voor het ontwerpen van bouwwerken.

Velen zijn Vitruvius gevolgd en zij hebben hun regels opgeschreven, geen universele regels. Deze auteurs zochten naar de universele waarheid op het semi-wetenschappelijke of metafysische vlak. Zij zochten naar algemene waarheden die boven de mensen zweefden. De mens zal nooit weten hebben van buitenmenselijke waarheden, zoals een vis er nooit achter zal komen wat water is. Alleen met de taal is het mogelijk om

ver af te dwalen van de werkelijkheid en vele auteurs raakten verstrikt in een taal die nauwelijks nog raakvlakken heeft met de werkelijkheid. De zoektocht naar de Schoonheid, de Ideale Verhouding of het Goddelijke, zijn vergeefse zoektochten, met de illusie dat er objectieve waarheden buiten de mens te vinden zijn. Al deze eeuwenlange zoektochten zijn doodgelopen. Er is niets gevonden, het was enkel spelen met woorden. Twisten over de Schoonheid is zinloos.

Ideeënleer

Toch is het mogelijk om door een bepaald object verleid te worden te twisten in algemene begrippen, namelijk als het object wat tentoongesteld is iets anders moet voorstellen dan wat het is. Deze verleiding komt al voor bij de filosoof Plato (427 voor Christus) die meende dat de bestaande wereld een schijnwereld was, waarachter hij zijn ideeënleer componeerde. Hij kreeg vele volgelingen die achter al het bestaande iets anders zagen en daarmee veel ruimte kregen voor

Kunstwerk dat het wonder toont.

*Magritte
Het menselijk tekort
1933*

Kunstenaar hoopt op een wonderlijke gedachte van de toeschouwer

*Arman
Opeenhoping van kannen
1961*

fantastische verhalen.

In de conceptuele kunst wordt het concept achter het object van groter belang geacht dan het object zelf. Het object zelf is een vertaling van een groots idee. De zak aardappelen in een grote witte zaal van het museum is kunst omdat het geen zak aardappelen is maar.....en vul een grootse gedachte in. Diegene die slechts een zak aardappelen ziet, kan niet denken op niveau.

Die onbedwingbare behoefte om achter al het zichtbare een groots idee te zien, geeft het zichtbare een mysterieuze glans. Priesters, filosofen, dichters en schilders, allen willen het grote wonder vertellen achter de dingen die we zien. Deze kunstenaars trachten de ongrijpbare wereld in hun kunstwerken te tonen, in tegenstelling tot de conceptuele kunst, want deze toont het wonder niet in zijn werk, maar hoopt op een fantasievolle toeschouwer, die bij een zak aardappelen een wonderlijke gedachte krijgt. Over kunstwerken die niet tonen, valt niet te twisten.

Twisten is beoordelen

Het Griekse kritikè betekent schifting. Krinein is schiften, beoordelen en een voorkeur uitspreken. De mens doet niets anders dan beoordelen; het is zelfs één van zijn oerinstincten om te mijden wat niet goed voor hem is. Kritiek is vanouds bedoeld om het kaf van het koren te scheiden. Kritiek kun je leveren als er meerdere objecten zijn en je vast moet stellen welke objecten goed en minder goed zijn. Dit kan slechts in vergelijking met de bestaande kunstwerken die de criticus kent. Die criticus moet duidelijk maken waarom het ene beter is en bekend maken wat zijn criteria zijn. Een wijnkenner heeft bij het drinken van een nieuwe wijn een schat aan vergelijkingsmateriaal, waarmee hij de nieuwe wijn kan plaatsen en goed kan uitleggen welke kwaliteiten de nieuwe wijn heeft. De persoon die geen verstand heeft van wijnen kan twee dingen zeggen: dat de wijn hem smaakt of niet smaakt. Er zal ook geen goede discussie kunnen plaats-

vinden tussen de beide heren door niveauverschil in kennis. Twisten over zaken waarvan er één geen kennis heeft is zinloos.

Zonder twist geen kunst

Vaak twist je niet meer, omdat je herinneringen hebt aan de oeverloze, abstracte verhalen over schoonheid of fantastische verhalen over wat de kunstenaar nu echt bedoelt met zijn kunstwerk, of aan een monoloog van een kunstkenner waarin je niet kan inbreken, omdat je de kennis niet bezit om tot een discussie te komen. Wat zeg je dan om dit soort discussie te vermijden: over smaak valt niet te twisten. Omdat deze uitspraak zo algemeen geaccepteerd is, kun je een vermoeiend gesprek voorkomen.

Bovengenoemde twisten kun je ook beter vermijden. Je moet slechts twisten over kunstwerken die zoveel voorstellen dat ze je raken. Het kan een muziekstuk, beeld of schilderij zijn dat in eerste instantie overkomt als wonderlijk, betoverend of verschrikkelijk. Vanaf hier kan de analyse zowel rationeel als gevoelsmatig plaatsvinden met vragen als: wat is het nu wat raakt en waarom raakt het en is dat ook zo bij andere kunstwerken?

Het gaat niet om het bestrijden van ons eerste instinctieve oordeel, maar juist om het intensiveren en bewust laten worden van ons eerste oordeel. Is het eerste instinctieve oordeel uitgekristalliseerd tot een bewust oordeel, dan wordt het mogelijk om helder te communiceren met een ander.

Want iemand die niet verder komt dan mooi of lelijk leert niets over zichzelf en niets van een ander. Met ons oordeel kunnen wij anderen wijzen op wat zij niet zagen, maar ook andersom. Als je niet meer twist over smaak, verandert kunst in consumptiegoed: het is lekker of niet lekker. Er is dan geen enkele discussie meer mogelijk.

Als kritiek, interpretaties en het twisten over kunstwerken ophoudt, dan houdt de levensvatbaarheid van de kunst zelf op.